

Denisa Bodeanu – Cosmin Budeancă

MÁRTON ÁRON DOSSZIÉI
A SZEKURITÁTE IRATTÁRÁT VIZSGÁLÓ
ORSZÁGOS TANÁCS ARCHÍVUMÁBAN

*I. A MÁRTON ÁRONRA VONATKOZÓ SZEKURITÁTE-DOSSZIÉK
RÖVID ISMERTETÉSE*

A Szekuritáte Levéltárát Vizsgáló Országos Tanács (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, a továbbiakban rövidítve: CNSAS) archívumában négy, Márton Áronra vonatkozó dosszié található, ezek közül kettő a bűnvádi állományban (Fondul Penal)¹, kettő pedig a megfigyelési állományban (Fondul Informativ).²

A bűnvádi állományban két dosszié viseli Márton Áron nevét: a P337-es számú dosszié 5 kötetet, összesen 408 lapot tartalmaz, a P254-es számú pedig 12 kötetet, összesen 4544 lapot. A P337-es számú dosszié tanulmányozása során megállapítottuk, hogy a nyilvántartó rendszer létrehozói ezt az iratcsomót tévesen tulajdonították Márton Áronnak, ugyanis az ebben található öt kötet címlapján másik név szerepel, Gogoman Gavrilé, aki könyvelőként dolgozott Kolozsváron,

---

1 A Szekuritáte Levéltárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS) archívumában található *bűnvádi iratok állománya* (románul: Fond Penal) azon személyek bűnvádi dossziéit tartalmazza, akiket a kommunizmus idején tartóztattak le, akik ellen kivizsgálás folyt, illetve akiket elítéltek. Ezen dossziék a vizsgálatok során keletkezett anyagokat (házkutatási, kihallgatási jegyzőkönyvek, szembesítések, tudományos-technikai szakértői vélemények, a bünt tárgyak fényképei, stb.) tartalmazzák, illetve a fogvatartás során keletkezett iratokat (áthelyezési lapok, börtönlapok, stb.). Minden bebörtönzött személy egy vagy több dossziéval rendelkezik. Florian Banu: Direcția ale studierii regimului comunist din România. Studiu de caz: cercetătorii acreditați la CNSAS. In *Arhivele Totalitarismului*, XVI. évf., 58–59. sz. (1–2/2008), pag. 124–133. *Raport de activitate privind anul 2011*, pag. 33–34, www.cnsas.ro/documente/rapoarte/Raport_CNSAS_2011.pdf. Letöltés ideje: 2012. március 23.

2 A CNSAS archívumában található *megfigyelési iratok állománya* (románul: *Fondul Informativ*) az egyes személyek megfigyelése során vezetett dossziékat tartalmazza. A megfigyelési dossziék (románul: dosare de urmărire informativă, rövidítve: D.U.I.) tartalmazzák a megfigyelt személy életrajzát, különféle személyek által adott jellemzését, az általa folytatott egyes beszélgetések átiratát, az érintett véleményét és intézkedéseit ismertető tájékoztató jegyzékeket, hivatalos, vagy a követés során készített fényképeket, elfogott levelezést, intézkedési terveket, jelentéseket, feljegyzéseket. Florian Banu, i. m.

és 1957. július 12-én tartóztatták le „közrend elleni izgatás” vádjával.³ A dosszié tartalmát tekintve úgyszintén megállapítottuk, hogy az itt található összes dokumentum ennek a személynek a letartóztatására, vizsgálatára és fogvatartására vonatkozik. Igaz, Gogoman Gavril és Márton Áron püspök között létezett valamiféle kapcsolat, ugyanis 1956 őszén találkoztak, a magyarországi eseményekről beszélgettek, és a romániai kommunista rendszert bírálták. A dosszié dokumentumai között számos kihallgatási jegyzőkönyvet azonosítottunk, melyekből kiderül, hogy Gogomannak többször kellett válaszolnia a püspökkel való kapcsolatát firtató kérdésekre. Azonban ezekből a válaszokból a Szekuritáténak nem sikerült olyan információkhoz jutnia, amelyek Márton Áron megvádolására alkalmasak lehetnek volna.

A második, a CNSAS levéltárában Márton Áron neve alatt szereplő dosszié azon vádlottakra vonatkozó iratokat tartalmaz, akiket Márton Áronnal együtt ítéltek el. (A „csoport”, melyről azt állították, hogy a vezetője Márton Áron, a következő további személyekből állt: Korparich Ede, Szász Pál, Lakatos István, Kurkó Gyárfás, Teleki Ádám, Venczel József és Bodor Bertalan). A dosszié kötetei közül nyolcnak a borítóján a „Szász Pál és mások”, kettőén pedig „Bodor Bertalan és mások” felirat található, csupán két dosszié borítóján olvasható Márton Áron neve. Mindez nem jelenti azt, hogy az előbbi kötetek anyaga kizárólag a fedőlapon említett személyekre vonatkozna, hanem a „csoport” többi tagjával kapcsolatos különféle iratokat is tartalmaz.

A dokumentumok típusát illetően a P254-es számú dosszié letartóztatási parancsokat, kihallgatási jegyzőkönyveket, a vádlottak és a tanúk vallomásait, ügyési referátumokat, vádemelési javaslatokat, az ítélet szövegét és kivonatait, felfolyamodási kérelmeket, az egyik börtönből a másikba való áthelyezés dokumentumait, börtönlapokat, különböző intézmények közötti átiratokat, kényszerlakhelyet elrendelő végzéseket, stb. tartalmaz. A fogalmazók hiányos iskolázottságából adódóan az itt felsorolt dokumentumok egy része nehezen olvasható. Ugyanakkor számos űrlapot (pl. börtönlapot, áthelyezési lapot) nem töltöttek ki minden szükséges adattal, ennek okán ma már nehéz a perben elítélt személyek pontos történetét rekonstruálni.

3 A Szekuritáté Levéltárát Vizsgáló Országos Tanács Archívuma (románul: Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, a továbbiakban: ACNSAS), Fond Penal, dosar nr. 337, vol. 1, f. 3.

Kizárólag Márton Áron ügyére szorítkozva el kell mondanunk, hogy a bűnvádi dossziéból sok dokumentum hiányzik, amelyet a hasonló dossziék tartalmazni szoktak: hiányoznak például az áthelyezési lapok (többek között az a lap is, amely a máramarosszigeti börtönből Bukarestbe történő áthelyezését dokumentálná), nem találhatók zárkalapok, orvosi kartonok, a fogvatartók által adott jellemzések, a börtönbéli viselkedésre vonatkozó információk, nincsenek arra vonatkozó jegyzetek sem, hogy a börtön szabályok megsértése miatt alkalmaztak-e vele szemben valamilyen büntetést (amennyiben ilyen előfordult), és nem találjuk a zárkatársak róla szóló jelentéseit sem.

A 254-es bűnvádi dossziében van azonban egy „idegen”, az efféle dossziékban szokatlan iratanyag: ezek az iratok Márton Áron püspök letartóztatása előtti megfigyelésére vonatkoznak. Ezen iratok tanulmányozása során megtudtuk, hogy a titkosszolgálatok már jóval a Román Kommunista Párt 1947-es teljhatalomra jutása előtt felfigyeltek Márton Áronra. Itt találjuk a Siguranța (a Szekuritáté elődje) által 1943–1947 között Márton Áronról készített iratokat, melyekből kiderül, hogy a titkosszolgálat kitüntetett figyelemben részesítette a gyulafehérvári püspököt, kezdetben a román állam elleni, később a kommunista rendszer elleni akciókkal gyanúsítva őt.

Márton Áronról a megfigyelési állományban (Fond Informativ) a következő dossziék találhatóak: az I261.991. számú dosszié, mely 174 kötetből, összesen 54 687 lapból áll, illetve az I209.511. jelzetű, amelynek 62 kötetében összesen 22 393 lap található. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a CNSAS megfigyelési állományában Márton Áronnak van a legvaskosabb dossziéja. Összehasonlításként, Ion Gavrilă Ogoranunak, aki Románia-szerte a legjelentősebb antikommunista fegyveres ellenálló csoport vezetője volt, 119 kötetet tesz ki a megfigyelési dossziéja, Ion Mihai Pacepának, a Külföldi Hírszerzési Igazgatóság (Direcția de Informații Externe) 1978-ban külföldre szökött vezetőjének pedig 120 kötetes dossziéja van.

Márton Áron első dossziéját, a korábban említett I261.991. jelzetű 1956. június 23-án nyitotta a Belügyminisztérium Vajdahunyad-Dévai Regionális Igazgatósága (Direcția Regională a M.A.I. Hunedoara-Deva). Ekkor a dosszié a 114-es számot viselte, és a püspöknek a „Maros” („Mureș”) fedőnevet adták. 1962. augusztus 7-én, arra való hivatkozással, hogy a „Maros” akciót a Belügyminisztérium Vajdahunyadi Regi-

onális Igazgatóságának III. Ügyosztálya hiányosan hajtotta végre, a püspök dossziéját átvette a III. (Belföldi Hírszerzési) Igazgatóság IV. Ügyosztályának 2. Hivatala. (Biroul 2 din cadrul Serviciului IV al Direcției a III-a).⁴ 1969 januárjában a „Maros” megfigyelési dossziét az I. Főigazgatóság (1967-től a Belső Hírszerzés) IV. Ügyosztálya átadta a Szekuritáté Fehér Megyei Felügyelőségének, amelyet az 1968-as közigazgatási reform során hoztak létre.⁵ A Szekuritáté iratai értelmében ezt a lépést egy részről az indokolta, hogy Márton Áron magatartásában a hatóságokkal szemben változást észleltek, másrészt pedig a Szekuritáté Fehér megyei Felügyelőségének megalakulásával innen optimális körülmények között végezheték a püspök megfigyelését.

Kutatásaink során megállapítottuk, hogy az I261.991. számú dosszié 174 kötetéből 46 kötetben a megfigyelési dossziék jellemző dokumentumai találhatóak (úm. jelentéseket, szintéziseket, tájékoztató jegyzékeket, intézkedési terveket, referátumokat), 105 kötet Márton Áron lehallgatott beszélgetéseit tartalmazza, melyeket a Szekuritáté tisztjei speciális technikai berendezéssel rögzítettek a püspök dolgozószobájában, 5 kötet tartalmaz ellenőrzött, elfogott postai küldeményeket, 3-ban találtunk követési jegyzékeket, 4 kötetben található jelentések, szintézisek, intézkedési tervek stb. a „felekezetek-szekták” problémakörre vonatkozóan, két kötet tartalmaz kizárólag a teológiai intézetre vonatkozó dokumentumokat, 4 kötet a moldvai és erdélyi ferencesekre vonatkozik, 3 kötetben olyan dokumentumok találhatóak, melyek Joseph Schubert püspök és Hieronimus Menges megfigyelése során keletkeztek, egy kötet Câmpian Maximilian megfigyelési iratait tartalmazza, egy másik kötet pedig Ambrozie Petreét, aki a bukaresti „Bărăția” (ferences) templom papja volt. Elmondhatjuk, hogy ezen kötetek közül 15-nek semmilyen, vagy csak kevés kapcsolata van Márton Áron püspökkel, ezek a kötetek véletlenszerűen kerültek a püspök dossziéjába.

Márton Áron püspök második, a CNSAS levéltárában található megfigyelési dossziéját (az I209.511. jelzetűt) tulajdonképpen már a Szekuritáté Fehér Megyei Felügyelősége vezette, miután az I. Főigazgatóság IV. Ügyosztályától átvették a püspök megfigyelésének feladatát 1969 januárjában. Attól a pillanattól, ahogyan a püspök megfigyelésé-

4 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 261991, vol. 1, ff. 1, 5-6.

5 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 209511, vol. 2, ff. 46-48.

nek felelőssége a Fehér megyei tisztekre hárult, a püspök új fedőnevet kapott: az *Uraniát*. Az „Urania” dossziét 1980. december 15-én zárták le, a püspök halálát követően.⁶

E dosszié 62 kötete közül egy tartalmaz követési jegyzékeket és a levelezés ellenőrzését, 48 kötet lehallgatott beszélgetéseket, 13 pedig a megfigyelési dossziék egyéb specifikus iratait tartalmazza (pl. jelentéseket, szintéziseket, tájékoztató jegyzékeket, intézkedési terveket, referátumokat stb.).

II. MÁRTON ÁRON SZEKURITÁTÉ ÁLTALI MEGFIGYELÉSÉNEK INDÍTÉKAI

A volt Szekuritáté levéltárában található iratokból kitűnik, hogy 1956-ban az ekkor 144-es számot viselő, Márton Áronra vonatkozó megfigyelési dosszié megnyitásának főbb indítékai a következők voltak:

- illegális úton való kapcsolattartás a Vatikánnal a belga és francia külképviseletek közvetítésével;
- az alárendeltségébe tartozó római katolikus papoknak adott „ellenséges” utasítások;
- a hívek tömegei körében végzett „ellenséges agitáció”;
- információszerzés céljából kifejtett tevékenység.

Az elkövetkező években Márton Áron megfigyelésének indokai némileg változtak, annak függvényében, hogy milyen új információkhoz jutottak a püspök dossziéjában dolgozó tisztek. Egy 1959-es szintézisben például az áll, hogy Márton Áront továbbra is a legnagyobb figyelemmel kell követni, mert „megrögzött reakciós”, egyértelműen antikommunista és nacionalista magatartású, aki „a katolikus egyház nevében és annak céljai mögé bújva nagyszabású államellenes tevékenységet [fejt ki], a püspöki rezidenciát összeskúvási tűzfészekké, a gyulafehérvári teológiai intézetet és kántoriskolát pedig magyar nacionalista-soviniszta tenyésztette alakította.”⁷

Tulajdonképpen az '50-es évek végétől 1980-ig Márton Áron megfigyelésének elsődleges indoka az volt, hogy a Szekuritáté szemében ő volt „a magyar nacionalisták fő képviselője és ideológusa”, aki „maga köré összpontosítja azokat a szubverzív elemeket, amelyek a földalatti magyar nacionalizmus érdekében tevékenykednek”.⁸ E legfontosabb

6 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 209511, vol. 4, f. 415.

7 Ibidem, vol. 13, f. 141.

motiváció mellett a Szekuritáténak egy sor további indítéka is volt a püspök megfigyelésére:

- (hivatalos vagy titkos) kapcsolata a Vatikánnal és más nyugat-európai katolikus szervezetekkel (pl. Caritas), melyeket „kémközpontok”-nak tartottak;⁹

- állhatatossága, amellyel papjaitól a hívek körében végzett vallási tevékenységük fokozását kérte;¹⁰

- határozott ellenkezése azzal az elképzeléssel, hogy az állam ellenőrzése alá vonja a katolikus felekezet belső életét és külső kapcsolatait.¹¹

III. A SZEKURITÁTÉ ÁLTAL ALKALMAZOTT MEGFIGYELÉSI MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK

Márton Áron püspök CNSAS-ban található megfigyelési dossziéjának iratait elemezve megállapíthatjuk, hogy a Szekuritáté dolgozói komplex módszerek és eszközök segítségével gyűjtöttek információkat a püspökről 1955 és 1980 között: hírszerző hálózatot működtettek, tevékenységét technikai eszközök és személyek bevonásával követték, levelezését ellenőrizték és cenzúrázták, technikai nyomozati eszközöket (román megnevezéssel: *technică operativă*, rövidítve: T.O.) alkalmaztak.

a. Hírszerző hálózat

A Szekuritáté által Márton Áron ellen végrehajtott akciókra felhasznált informátorok öt csoportra oszthatók:

1. A püspöki palotában dolgozó papok és adminisztratív személyzet köréből toborzott informátorok. Közülük 1955 és 1967 között legfontosabb az „Apulum” fedőnevű személy volt, akit még 1949-ben szerveztek be.

2. A teológiai intézet és kántoriskola növendékei és tanárai köréből beszerzett informátorok. A teológiai intézet és kántoriskola paptanárai közül kikerült legfontosabb informátorok: „Nistor”, „Mureșan

8 Ibidem, vol. 14, f. 80.

9 *1980-ra vonatkozó információ-gyűjtési terv* (románul: „Plan de căutare a informațiilor pe anul 1980”), kelt: 1979. november 9-én a következő problémakörben: „A vallásos tevékenység leple alatt fasiszta nacionalista-irredenta akciókat kezdeményező és a szocialista rendszer elleni propagandát folytató elemek.” ACNSAS, Fond Documentar, dosar nr. 13110, vol. 6, f. 15.

10 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 261991, vol. 106, f. 121.

11 Ibidem, ff. 138.

Ioan”, „Lăpușan Ioan”, „Somos Arpad”, „Balla Mihai”, „Felix” és „Müller”.

3. A Kultuszminisztérium és Vallásügyi Osztály (Departamentul Cultelor) helyi és központi egységeinek alkalmazottai közül beszerezett informátorok. Közülük leginkább „termékeny” volt „Sandu Jar”, az egyházi ügyek dévai megbízottja, aki a gyulafehérvári egyházmegyei központért felelt. Számos tájékoztató jegyzék származik tőle 1964 és 1967 között, melyekben még saját bukaresti feletteseit is bírálja amiatt, hogy nem tanúsítottak határozottabb magatartást Márton Áronnal szemben.

4. Más helységeken (nem Gyulafehérvéren) élő papok, szerzetesek, esperesek, sőt ordináriusok köréből toborzott informátorok. Ebből a csoportból is megemlítünk néhányat: „Lörincz”, „Bonifaciu”, „Matei Popescu”, „Kiss Nicolae”, „Poenaru Victor”, „Sandor Pall”, „Radu Sabin”, „Demeny”, „Grecu” stb.

5. A laikus informátorok csoportja, akikkel baráti vagy szakmai kapcsolata volt a püspöknek, és akik alkalmanként meglátogatták őt. Ebből a csoportból kitűnik „Bárbosu” informátor, aki a püspökség jogtanácsosa volt, „Hațeganu Nicolae”, aki Márton Áron egyik orvosa volt, illetve a „Komaromy” nevű ügynök, egy erdélyi származású budapesti arisztokrata hölgy, aki a magyarországi titkosszolgálat (ÁVH) ügynöke volt, de akit egyidejűleg a romániai Szekuritáté is használt.

b. Követés

A Márton Áronra vonatkozó adatgyűjtés 1956-os megkezdésével egyidőben a püspökség szomszédságában található Gyulafehérvári Katonai Egység területén egy „operatív őrhelyet” („post de supraveghere operativă”) is felállítottak, hogy lefényképezzék a püspök látogatóit.¹² Az iratokból kiderül, hogy ez az őrhely csupán néhány hónapig működött, pontosabban 1956 decemberéig, amikor is megszüntették, mert a katonai egység néhány alkalmazottjának családtagjai tudomást szereztek a létezéséről.¹³

Ennek dacára úgy tűnik, a Szekuritáté nem mondott le teljesen a püspök követéséről, mert egy 1957. március 2-án kelt, Kasza Ștefan

12 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 261991, vol. 13, f. 306.

13 Ibidem, vol. 14, f. 208.

őrnagy által aláírt jelentésben kérvényezik, hogy rendeljenek ki a fehérvári rajoni egység mellé egy jól képzett operatív felügyeleti csapatot, amelyik „felügyeli és titokban lefényképezi a T.O.-ból jelzett elemeket, melyek operatív szempontból érdekesek”.¹⁴ Az említett dokumentumban további magyarázatokat is találunk: „A Regionális Igazgatóságnak nincsenek gyakorlati lehetőségei ezt biztosítani, mert bizonyos esetekben az operatív felügyelet alkalmazottai más ügyeken is dolgoznak, más esetekben pedig a T.O. által jelzett észrevételek sürgős intézkedést követelnek. Vagy pedig a rajoni székház és a Regionális Igazgatóság székhelye között a távolság elég nagy.”¹⁵

Márton Áronnak a CNSAS levéltárában található megfigyelési dossziéiban valóban találunk követési iratokat az 1957–1959 közötti időszakból (pontosabban három kötetnyi követési jegyzékről van szó, melyek összesen 690 lapot tesznek ki), ami azt bizonyítja, hogy a Belügyminisztérium Vajdahunyadi Regionális Igazgatósága főnökének javaslatát jóváhagyták. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az iratokat készítő tiszt a legtöbb követési jegyzékben nyilvánvalóvá teszi, hogy az akció során fényképek is készültek, de ezek nem találhatók meg a dossziéban.

Ugyancsak érdekes, hogy a tanulmányozott dossziékban nagyon kevés követési jegyzék található a hatvanas évekből, annak ellenére, hogy egyetlen irat sem utal arra, hogy ebben az időszakban megszüntették volna a püspökségre érkező idegenek felügyeletét. Ellenkezőleg: a Szekuritáté egy 1967-ben kelt referátumában elrendeli, hogy a Márton Áronra vonatkozó mozgáskorlátozások feloldása miatt a Vajdahunyadi Regionális Igazgatóságnak kötelessége időben tájékoztatni „az állambiztonság azon szerveit, amelyek működési körzetébe kiszállni készül a püspök, a célból, hogy az illetékes szervek intézkedéseket foganatosítsanak az érkezéséből adódó informatív-operatív helyzet vonatkozásában.”¹⁶ Következésképpen a püspök minden kiszállását szorososan felügyelték a Szekuritáté követési egységei, noha erre vonatkozóan a dossziéban nem találhatók konkrét iratok az 1967–1969 közötti időszakból.

Találtunk viszont a 209511. számú dosszié két kötetében egy sor követési jegyzéket és fényképet a hetvenes évekből (kb. 100 oldal

14 Ibidem, f. 211.

15 Ibidem.

16 Ibidem, vol. 106, ff. 119–142.

követési jegyzéket és 25 fényképet), de véleményünk szerint ez csak töredéke lehet a követési akciókra szakosodott egységek, ebben a periódusban készített iratainak.

c. A levelezés ellenőrzése és titkos cenzúrája

Attól a pillanattól kezdve, hogy 1955 márciusában visszatért az egyházmegye élére, egészen 1980 őszéig, haláláig, Márton Áron levelezését ellenőrizték és titokban cenzúrázták. A CNSAS-ban található dossziékban 7 olyan kötet található, amely 80-90 százalékban tartalmaz a levelezés ellenőrzéséből és cenzúrázásából származó iratokat, de hasonló dokumentumokat – kisebb arányban – más kötetek is tartalmaznak. Konkrétan a következő irattípusokról van szó:

- jegyzékek, referátumok, jelentések, kérvények és más, a püspök levelezésének ellenőrzése és cenzúrázása kapcsán a Szekuritáté tisztjei által szerkesztett iratok;

- levelek, beadványok, körlevelek, melyeket Márton Áron különféle belföldi személyeknek és intézményeknek írt;

- Márton Áron határon túlra küldött levelei;

- különféle levelek, meghívók, brosúrák, folyóiratok, képeslapok, melyeket belföldről és külföldről küldtek a püspöknek;

- Márton Áron külföldről kapott postai csomagjainak tartalmát számbavevő jegyzőkönyvek.

Amikor a Szekuritáté úgy ítélte meg, hogy a Márton Áron által küldött, illetve neki címzett egyes levelek ellenőrzés után eljuthatnak a címzethez, másolat (kézi másolat vagy fénykép) került a dossziéba. Más esetekben a Szekuritáté kivonta a leveleket a postai forgalomból, ezek eredetiben megtalálhatók a dossziében.

*d. Technikai nyomozati eszközök (román megnevezéssel: *technică operativă*, rövidítve: T.O.)*

A T.O.-eszközöket Márton Áron püspökségi dolgozószobájában 1956 augusztusában szerelték fel. A művelet végrehajtását az „Apulum” fedőnevű ügynök segítette, aki néhány nappal korábban átadta a Szekuritáté tisztjeinek a püspök irodakulcsának másolatát.¹⁷

Egy 1957. március 2-án kelt irat szerint, melynek aláírója Kasza Stefan őrnagy (a Regionális Igazgatóság vezetője), a T.O. naponta

17 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 209511, vol. 6, ff. 359–360.

tizenöt órán át működött, azonban a beszélgetéseket kisebb késéssel írták át, mivel mind a rögzítés, mind a visszahallgatás és átírás céljára egyetlen berendezés állt rendelkezésre, ráadásul az átírást végző személyzet elégtelen létszámú és túlterhelt volt.¹⁸ Amellett nem rendelkeztek elegendő számú lehallgató/visszajátszó készülékkel, illetve megfelelő számú képzett személyzettel, aki a rögzített anyagot áttanulmányozhatta volna. A Szekuritáté fehérvári tisztjeinek azzal is számolniuk kellett, hogy a püspöki irodába beszerelt T.O. időnkénti meghibásodásából kiesések adódtak. Például már 1956 novemberében (tehát a beszerelés után pár hónappal) Bartha Carol főhadnagy elégedetlenségét fejezte ki amiatt, hogy a berendezés elromlott, és a „T.O. szervek”, bár időben értesítették őket a meghibásodásról, „nem érkeztek időben megjavítani a berendezést”.¹⁹ A későbbiekben, 1959-ben, 1961-ben és 1964-ben is születtek hasonló iratok, melyek a T.O. meghibásodásáról és az igényelt hibaelhárításról szólnak.²⁰

A T.O.-berendezés javítása különösen nehéz feladat elé állította a Szekuritáté tisztjeit 1957. június 5-ével kezdődően, amikor Márton Áron püspök kényszerlakhelyét elrendelték. Mivel Márton Áron nem hagyhatta el a püspökséget, a Szekuritáté tisztjei nem tudtak bejutni a lakásába, hogy megjavítsák a T.O.-berendezést. Ha csak apróbb, fokozott diszkréciót nem igénylő, rövid idő alatt megoldható javításokra volt szükség, a Szekuritáté tisztjei villanyszerelőknek álcázva jutottak be a püspökségre, azt színlelve, hogy meg kell vizsgálniuk vagy javítaniuk a villamos berendezést. Mivel nem nélkülözhatték a T.O.-berendezés révén nyert értékes információkat, ha a meghibásodás nagyobb mértékű volt, a Szekuritáténak személyek és intézmények egész hadát kellett mozgósítania, hogy eltávolítsák Márton Áront a lakhelyéről, és a műszaki csoportnak optimális munkafeltételeket biztosítsanak.

A T.O.-berendezés sorozatos meghibásodása, valamint a javításra kirendelt, villanyszerelőnek álcázott tiszték óvatlansága miatt Márton Áron gyanakodni kezdett, hogy lehallgatókészülék van az irodájában. Egy 1959. október 3-i, Huber Józseffel folytatott – és a Szekuritáté által lehallgatott – beszélgetésében nyíltan hangot is adott ezen

18 Ibidem, vol. 14, ff. 211–212.

19 Ibidem, vol. 13, f. 306.

20 Ibidem, vol. 5, ff. 47, 166–167, vol. 6, ff. 333–334.

aggodalmának.²¹ A következő években a püspök és a hozzá közel álló személyek meg is kísérelték a mikrofonokat az irodában felkutatni, azonban – legalábbis 1965-ig – nem jártak sikerrel. Mindezzel együtt a püspök sejtése lassacskán bizonyossággá vált, éppen ezért, ha kedvező volt az időjárás, látogatóit a püspök a kertben fogadta, főként ha fontos megbeszélnivalójuk volt.²²

Márton Áron püspök és bizalmi emberei elővigyázatossága dacára 1956 és 1980 között a Szekuritáté tisztjei számára, akik a püspök operatív megfigyelési dossziéján dolgoztak, mindvégig a T.O.-eszközök jelentették az elsődleges forrást. Az ily módon szerzett információk lehetővé tették, hogy Márton Áron életének és tevékenységének más módszerekkel hozzáférhetetlen részleteit, aspektusait ismerjék meg. Ezen információk birtokában a Szekuritáténak sok esetben sikerült a püspök kezdeményezéseit a leghatékonyabb módszerekkel semlegesíteni.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

1955-től, börtönből való szabadulásától egészen 1980-ig, haláláig, Márton Áron szüntelenül megfigyelés alatt állt, és a Szekuritáté megpróbálta minden kezdeményezését megismerni, minden kommunistaellenes erőfeszítését ellehetetleníteni. A Márton Áron megfigyelésére hadrendbe állított lenyűgöző anyagi és emberi erőforrások dacára a Szekuritáté nem tudta elérni minden célját. A püspök állhatatossága, mellyel az állami beavatkozási szándéknak ellenállt, biztosította az egyház és a katolikus hit túlélését, és erkölcsi mércévé tette őt a kortársak és az utókor szemében.

(Lázár Csilla fordítása)

---

21 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 261991, vol. 5, f. 93.

22 Ibidem, 57, ff. 246–249.